

Sygnatura akt I C 79/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Konin, dnia 8 września 2015 r.

Sąd Rejonowy w K. I Wydział Cywilny w następującym składzie:

Przewodniczący: SSR Agnieszka Libiszewska

Protokolant: St. sekr. sąd. Alicja Lisiecka

po rozpoznaniu w dniu 8 września 2015 r. w K.

na rozprawie

sprawy z powództwa K. P.

przeciwko A. P. (2)

o stwierdzenie nieważności umowy

1. oddała powództwo,
2. zasądza od powoda K. P. na rzecz pozwanej A. P. (2) kwotę 2.417,00 zł (dwa tysiące czterysta siedemnaście złotych) z tytułu zwrotu kosztów procesu;
3. przyznaje adw. R. S. – Kancelaria Adwokacka w K. – ze Skarbu Państwa kwotę 2.952,00 zł (dwa tysiące dziewięćset pięćdziesiąt dwa złote) brutto z tytułu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej, udzielonej powodowi z urzędu,
4. nieuiszczonymi kosztami sądowymi obciąża Skarb Państwa.

SSR Agnieszka Libiszewska

Sygn. akt I C 79/13

UZASADNIENIE

Powód K. P. wystąpił przeciwko A. P. (2) z powództwem o ustalenie, iż oświadczenie woli powoda złożone pozwanej w umowie o podział majątku wspólnego, sporządzonej w formie aktu notarialnego w dniu 20 kwietnia 2010 r., a nadto zasądzenie kosztów procesu.

W uzasadnieniu pozwu powód podniósł, iż zawarł umowę podziału majątku wspólnego. Umowa została zawarta w stanie wyłączającym świadome i swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli. Wynikało to faktu, iż powód przed podpisaniem umowy przez długi okres znajdował się w stanie upojenia alkoholowego. Natomiast w dniu podpisania aktu notarialnego znajdował się na głodzie alkoholowym, a więc nie wiedział co podpisuje. Powód pismem z dnia 17 sierpnia 2012 r. uchylił się od skutków oświadczenia woli i wezwał pozwaną do przeniesienia prawa własności połowy majątku. Pozwana wezwanie pozostawiła bez odpowiedzi.

Strona pozwana wniosła o oddalenie powództwa w całości.

W uzasadnieniu odpowiedzi na pozew podniosła, iż roszczenie strony powodowej jest oczywiście niezasadne. Fakt, iż powód przed podpisaniem umowy miał problemy z alkoholem i nadużywał alkoholu nie oznacza, że roszczenie jest

zasadne. Zdaniem pozwanej to powód był inicjatorem umowy i wiedział, jakie są jej skutki. W szczególności w chwili podpisywania umowy miał przerwę w picu alkoholu i świadomość co do decyzji, którą podejmuje.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Powód i pozwana w dniu 6 lutego 1988 r. zawarli związek małżeński. Strony mają cztery dorosłe córki.

/bezsporne/

Powód od wielu lat jest uzależniony od alkoholu. Od 2008 r. leczy się w poradni odwykowej. Powód miewa ciągi alkoholowe, pozostając przez kilka dni – tygodni pod wpływem alkoholu. Następnie występują przerwy w spożywaniu alkoholu. Wyrokiem Sądu Rejonowego w K.z dnia 27 września 2011 r. powód został uznany za winnego popełnienia przestępstwa z art. 207 § 1 k.k., tj. znęcania się fizycznego i psychicznego nad żoną A. P. (2).

/dowód: dokumentacja lekarska, k. 8-17, akta III RNs 244/08, III RNs 462/09, zeznania pozwanej, k. 137-138, zeznania świadków A. P. (1), k. 136v-137, P. N. (1), k.178v, W.p., k. 179, dokumenty załączone do akt sprawy/

W dniu 20 kwietnia 2010 r. powód i pozwana zawarli umowę o ustanowieniu rozdzielności majątkowej. Następnie w tym samym dniu zawarli umowę o podział majątku wspólnego. W akcie tym strony wskazały, że majątek wspólny stanowią między innymi:

- prawo własności nie zabudowanej działki gruntu oznaczonej w ewidencji gruntów numerem geodezyjnym (...) o pow. (...) ha położonej w obrębie geodezyjnym (...) L., gm. Ś., objętej KW (...) Sądu Rejonowego w K.,

- prawo własności nie zabudowanej nieruchomości rolnej oznaczonej w ewidencji gruntów numerem geodezyjnym (...) o pow. (...) ha położonej w obrębie geodezyjnym (...) L., gm. Ś., objętej KW (...) Sądu Rejonowego w K.,

- prawo własności nie zabudowanej działki gruntu oznaczonej w ewidencji gruntów numerem geodezyjnym (...) o pow. (...) ha położonej w obrębie geodezyjnym (...) L., gm. Ś., objętej KW (...) Sądu Rejonowego w K.,

- prawo własności nie zabudowanej nieruchomości składającej się z działek gruntu oznaczonych w ewidencji gruntów numerami geodezyjnymi (...) o pow. (...) ha, (...) o pow. (...) ha położonych w obrębie geodezyjnym (...) G., gm. G., objętej KW (...) Sądu Rejonowego w K.,

- prawo własności nie zabudowanej nieruchomości składającej się z działek gruntu oznaczonych w ewidencji gruntów numerami geodezyjnymi (...) o pow. (...) ha i (...) o pow. (...) ha położonych w obrębie geodezyjnym (...) L., gm. Ś., nie mającej urządzonej księgi wieczystej ani zbioru dokumentów.

W § 3 ww. umowy K. P. i A. P. (2) dokonali podziału majątku wspólnego w ten sposób, że A. P. (2) nabyła na wyłączną własność ww. nieruchomości oraz inwentarz żywy i martwy związany z prowadzonym gospodarstwem rolnym i samochód osobowy marki F. (...) nr rej. (...).

Pozwana ustanowiła natomiast na rzecz powoda dożywotnie prawo użytkowania połowy nieruchomości oznaczonej w ewidencji gruntów numerem geodezyjnym (...) o pow. 0,2000 ha położonej w obrębie geodezyjnym (...) L., gm. Ś., objętej KW (...) Sądu Rejonowego w K..

/dowód: akt notarialny Rep A Nr (...), k.4-8/

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie zeznań świadków A. P. (1), W. P., P. N. (1), dokumentów dołączonych do akt sprawy, akt III RNs 244/08, III RNs 462/09.

Sąd uznał za wiarygodne zeznania świadka A. P. (1), nie mając podstaw, aby zeznania te kwestionować. Należy mieć jednak na uwadze, że świadek jest ojcem powoda. Treść zeznań świadka wskazuje, iż powód nadużywał alkoholu, pozostając w ciągach alkoholowych. Świadek podał, iż nie wie czy jego syn w trakcie podpisywania umowy

wiedział co robi czy też nie. Ponadto zeznał, iż nie rozmawia z synem na temat spraw majątkowych. Istotne jest jednak stwierdzenie świadka, iż powód po powrocie z zakładu karnego, powiedział mu, iż „postąpił źle, bo teraz jest goły i wesoły”. Powyższe wskazuje pośrednio na motywy postępowania powoda. W istocie takie stwierdzenie wskazuje, iż powód w chwili obecnej jest niezadowolony ze swojej decyzji, tzn. zmienił zdanie w zakresie podziału majątku wspólnego, a dokładnie przekazania go w całości pozwanej, co spowodowało podjęcie decyzji procesowej o wystąpieniu z pozwem. Wskazywanie natomiast jako powodu uchylenia się od skutków prawnych złożenia oświadczenia woli ww. treści choroby alkoholowej jest zdaniem sądu tylko próbą racjonalizowania na potrzeby procesu powodów swojej decyzji, tak aby uzyskać korzystne rozstrzygnięcie.

Sąd dał wiarę twierdzeniom pozwanej, nie mając podstaw, aby zeznania te kwestionować. Pozwana opisała szczegółowo okoliczności i motywy zawarcia umowy o podział majątku wspólnego. Takie zeznania znalazły potwierdzenie w treści zeznań notariusza P. N. (1). Pozwana zeznała, iż to powód był inicjatorem umowy i załatwiał wszystkie formalności. Przyznała, iż powód jest alkoholikiem i nadużywa alkoholu, ale w chwili podpisywania umowy znajdował się w „lepszym okresie – nie pił”.

Istotne dla sprawy były zeznania świadka P. N. – notariusza sporządzającego akt notarialny. Świadek wyraźnie zeznał, iż w kwestii aktów notarialnych rozmowy odbywały się praktycznie z powodem, albowiem pozwana miała złamaną rękę. Notariusz wyraźnie podkreślił, iż w jego ocenie powód miał świadomość, czego dotyczył akt notarialny i jakie są jego skutki. Istotne było także stwierdzenie świadka, iż wcześniej w marcu tego samego roku była jeszcze jedna umowa pomiędzy stronami zawarta w formie aktu notarialnego. Świadek podkreślił, iż zachowanie powoda nie wskazywało, aby miał problemy alkoholowe. Podkreślił także, iż najprawdopodobniej motywem zawarcia umów było zabezpieczenie interesów rodziny, albowiem powód miał zajęcia komornicze i problemy z tym związane. Istotne było także stwierdzenie świadka, iż to powód był inicjatorem treści umowy, ponadto to on zajmował się dostarczaniem niezbędnych dokumentów. Powyższe potwierdza zeznania strony pozwanej w tymże zakresie.

Sąd dał wiarę zeznaniom świadka W. P. – matki powoda, albowiem były one logiczne, spójne oraz zgodne z zebrany materiałem dowodowym. Treść zeznań świadka pośrednio potwierdzają zeznania pozwanej, jak i zeznania notariusza P. N. (1). Świadek wskazała, iż będąc w sanatorium rozmawiała telefonicznie z synem, który powiedział jej wówczas, iż chce przekazać majątek żonie (pозwanej). Świadek zeznała także, iż powód był w ciągu alkoholowym, co potwierdza dokumentacja lekarska. Nie umiała ona natomiast powiedzieć, czy marcu – kwietniu 2010 r. powód był w ciągu czy też miał przerwę. Na uwagę zasługuje fakt, iż z dokumentów znajdujących się w aktach o sygn. III Rns 244/08 (sprawa o leczenie odwykowe powoda), wynika, iż powód w okresie od stycznia do maja 2010 r. w trakcie wizyt kuratora był trzeźwy (k. 48, 51, 53).

Należy podkreślić, iż to powód jako strona inicjująca postępowanie cywilne powinien wykazać wszystkie okoliczności warunkujące uwzględnienie roszczenia.

W przedmiotowej sprawie najbardziej istotne dla rozstrzygnięcia byłby dowód z opinii biegłego psychiatry, który zweryfikowałby twierdzenia powoda, co do kwestii stanu w jakim znajdował się w chwili podpisywania umowy. W tej kwestii Sąd taki dowód dopuścił i podejmował wszelkie możliwe działania mające na celu jego skuteczne przeprowadzenie. Tym niemniej niezrozumiała postawa powoda sprowadzająca się do niestawiania na terminy badań spowodowała konieczność pominięcia dowodu z opinii biegłego. Należy podkreślić iż strona inicjująca dany wniosek dowodowy jest zobowiązana lojalnie współdziałać w jego przeprowadzeniu - dotyczy to zwłaszcza dowodu z opinii biegłego w sytuacji, gdy dla wydania opinii konieczne jest zbadanie powoda. Skoro powód swoją postawą uniemożliwiał takie badanie to per facta concludentia daje do zrozumienia, iż nie jest żywotnie zainteresowany skutecznym przeprowadzeniem takiego dowodu. Konsekwencją takiej postawy powoda musi być rozstrzygnięcie istniejących w sprawie wątpliwości na niekorzyść strony postępującej nielojalnie - w tym przypadku powoda. Powód nie może bowiem zakładać, iż samo jego twierdzenie oraz dokumenty medyczne obrazujące jego stan zdrowia doprowadzą do konkluzji zgodnej z żądaniem pozwu. Takie postępowanie sądu byłoby wadliwe. Czym innym jest bowiem istnienie obiektywnych dowodów wskazujących na ogólny stan powoda, a czym innym ocena konkretnej czynności dokonanej przez stronę powodową. Należy wskazać, iż choroba alkoholowa nie powoduje uznania, iż

każda czynność dokonana w okresie jej trwania jest dotknięta nieważnością z uwagi na znajdowanie się strony danej czynności w stanie wyłączającym świadome i swobodne powzięcie woli i wyrażenie woli. Taka konkluzja dotknięta jest dowolnością, nie zasługującą na uwzględnienie. Tym samym należy uznać, iż to powód formułując ogólne przesłanki takiej nieważności czynności, powinien wykazać, iż ta konkretna czynność taką nieważnością jest dotknięta. Uznając bowiem nawet, iż dokumenty obrazujące stan zdrowia powoda, w zakresie dotyczącym problemów z alkoholem uprawdopodobniają, iż w pewnych sytuacjach powód może znajdować się w stanie wyłączającym świadome i swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli to z uwagi na nieprzeprowadzenie danego dowodu należy wykluczyć, aby powód udowodnił, iż tak było w zakresie przedmiotowej czynności prawnej.

W tym kontekście należy podkreślić, iż samo twierdzenie strony nie jest dowodem, a twierdzenie dotyczące istotnej dla sprawy okoliczności powinno być udowodnione przez stronę to twierdzenie zgłaszającą (por. wyrok SN z 22.11.2001 r. I PKN 660/00, Wokanda 2002/7-8/44). Dotyczy to zwłaszcza sytuacji gdy każda ze stron jest reprezentowana przez fachowego pełnomocnika. Nie jest w takiej sytuacji obowiązkiem Sądu dopuszczanie dowodów z urzędu, aby zastąpić bierność strony. Prowadzenie w takiej sytuacji postępowania z urzędu w istocie rzeczy stanowi faworyzowanie jednej ze stron kosztem drugiej do czego obowiązujące przepisy nie stwarzają żadnych podstaw. Działanie sądu z urzędu może, bowiem prowadzić do naruszenia prawa do bezstronnego sądu i odpowiadającego mu obowiązku przestrzegania zasady równego traktowania stron (por. wyrok SN z 12.12.2000 r., V CKN 175/00, OSP 2001/7-8/116 z glosą aprobującą Broniewicza OSP 2001/7-8/116, uchwała składu 7 sędziów SN z 19.05.2000 r. III CZP 4/00, OSNC 2000/11/195). Postępowanie cywilne jest bowiem postępowaniem kontradyktoryjnym, gdzie aktywność dowodowa obciąża stronę procesu. Wszelkie działania Sądu z urzędu mogłyby być poczytane jako naruszające zasadę równych praw stron gdyż w istocie rzeczy prowadziłyby do faworyzowania jednej ze stron procesu na niekorzyść drugiej. W tej kwestii należy wskazać, na art. 3 k.p.c. czy art. 232 k.p.c. Możliwość podejmowania inicjatywy dowodowej przez sąd może mieć jedynie charakter wyjątkowy w sytuacji rażącej nierównowagi procesowej stron, gdy dany dowód jest niezbędny do rozstrzygnięcia, a strona sama z przyczyn wewnętrznych nie jest w stanie przejawiać inicjatywy dowodowej. Z taką sytuacją zdaniem Sądu nie mamy do czynienia w niniejszej sprawie. Każda ze stron jest reprezentowana przez fachowego pełnomocnika, który ma świadomość praw i obowiązków oraz konsekwencji swych działań czy zaniechań. Należy podkreślić, iż obowiązek wynikający z art. 6 k.c. w procesie jest realizowany poprzez zgłaszanie stosownych wniosków dowodowych celem udowodnienia okoliczności, na które powołuje się strona procesu. Stosownie do art. 232 k.p.c. strony są obowiązane wskazywać dowody dla stwierdzenia faktów, z których wywodzą skutki prawne. Ewentualne ujemne skutki nieprzedstawienia dowodu obciążają stronę, która nie dopełniła ciążącego na niej obowiązku (por. wyrok SN z 15.07.1999 r. I CKN 415/99 LEX 83805).

Sąd zważył, co następuje:

Roszczenie strony powodowej o ustalenie jest niezasadne i jako takie podlega oddaleniu w całości.

W przedmiotowej sprawie podstawę procesową roszczenia stanowi art. 189 k.p.c. Zgodnie z powołanym przepisem powód może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny.

Podstawę materialnoprawną roszczenia stanowi natomiast przepis art. 82 k.c. Zgodnie z powołanym przepisem nieważne jest oświadczenie woli złożone przez osobę, która z jakichkolwiek powodów znajdowała się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli. Dotyczy to w szczególności choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego, chociażby nawet przemijającego, zaburzenia czynności psychicznych.

Oceniając roszczenie strony powodowej należało uznać, iż strona powodowa nie udowodniła podstawowej przesłanki roszczenia jaką było wykazanie, iż w chwili zawarcia spornej umowy była w stanie wyłączającym świadome i swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli.

Powód udowodnił jedynie, iż jest alkoholikiem, który miał ciągi alkoholowe i z tego powodu podejmował stosowne leczenie. Powyższe nie oznacza jednak, iż każda czynność dokonana przez osobę uzależnioną od alkoholu jest nieważna

z mocy art. 82 k.c. Sam fakt choroby alkoholowej nie zawsze oznacza, iż dana osoba jest w stanie wyłączającym świadome i swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli. Taki pogląd jest ugruntowany w orzecznictwie. Tytułem przykładu należy wskazać, iż zgodnie z wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 20 sierpnia 2014 r., VI ACa 1180/13, LEX nr 1511762 powzięcie decyzji i wyrażenie woli jest swobodne, gdy zarówno proces decyzyjny, jak i uzewnętrznienie woli nie zostały zakłócone przez destrukcyjne czynniki wynikające z właściwości psychiki czy procesu myślowego osoby składającej oświadczenie woli. Stan wyłączający swobodę musi również wynikać z przyczyny wewnętrznej, umiejscowionej w samym podmiocie składającym oświadczenie woli, a nie w sytuacji zewnętrznej. Można powiedzieć, że stan wyłączający swobodę należy rozumieć jako wykluczający możliwość podejmowania jakiegokolwiek samodzielnej decyzji lub inaczej jako sytuację wyłączającą możliwość swobodnego, nieskrępowanego wyboru zachowania (cytowane już orzeczenie SN IV CSK 7/05 z 7 II 2006, SA w Poznaniu I ACr 516/91 z 15 I 1992 r., B. Lewaszkiwicz - Petrykowska w Kodeks cywilny. Część ogólna. Komentarz, pod red. M. Pyziak- Szafnickiej, T 12, 13, 14 do art. 82 k.c., K. Piasecki w Kodeks cywilny. Komentarz. Księga pierwsza. Część ogólna, T 4 do art. 82 k.c.). Przy czym, o ile w przypadku wyłączenia świadomości podkreśla się, iż dla zastosowania art. 82 k.c. nie musi być ona całkowicie zniesiona, że wystarczy istnienie takiego stanu, który oznacza brak rozeznania, niemożność rozumienia posunięć własnych i posunięć innych osób oraz niezdawanie sobie sprawy ze znaczenia i skutków własnego postępowania, o tyle tego rodzaju stanowisko nie zostało nigdy wyrażone w przypadku stanu wyłączającego swobodne podjęcie decyzji i wyrażenie woli. Wręcz przeciwnie komentatorzy podkreślają, że przy ocenie omawianego stanu należy zachować daleko posuniętą ostrożność, chodzi bowiem o stan wyłączający swobodę, a nie tylko ją ograniczający - (B. Lewaszkiwicz -Petrykowska w cytowanej powyżej publikacji, T 14, Kodeks cywilny. Komentarz. Część ogólna, pod red. S. Dmowskiego i innych, T 2, str. 679, Kodeks cywilny. Komentarz pod red. E. Gniewka i P. Machnikowskiego T 2 i 3, str. 230). W wyroku z dnia 21 kwietnia 2004 r. III CK 523/02 Sąd Najwyższy stwierdził wręcz, że "Stan wyłączający świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli może bowiem być rozumiany tylko jako stan, w którym możliwość wolnego wyboru jest całkowicie wyłączona. Sugestia osób trzecich nie wyłącza swobody powzięcia decyzji. (...). Niewątpliwie powód był osobą nadużywającą alkoholu, mogącą mieć osłabione funkcje poznawcze z uwagi na możliwość wystąpienia już u niego zmian organicznych w centralnym układzie nerwowym, przez co mógł mieć problemy ze świadomym podejmowaniem decyzji. Tym niemniej jednak Sąd na podstawie przedstawionego materiału dowodowego nie stwierdził, aby w trakcie podpisywania umowy o podział majątku powód był w stanie wyłączającym świadome i swobodne podjęcie decyzji i wyrażenie woli. Należy podkreślić, iż świadek P. N. (1) – notariusz, w obecności którego podpisano przedmiotową umowę wskazywał, iż powód zdawał sobie sprawę ze skutków podpisania ww. umowy, nie zachowywał się nietypowo, był spokojny i „poukładany”. To powód dostarczył dokumenty potrzebne dla zawarcia umowy i to on zajmował się praktycznie wszystkimi formalnościami. Również z zeznań matki powoda – W. P. wynika, iż powód między ciągami alkoholowymi „normalnie pracował”, tym samym należy przyjąć, iż normalnie funkcjonował, mając zachowaną świadomość swego postępowania, w tym podejmowanych decyzji.

Strona powodowa powinna powyższą okoliczność wykazać w drodze opinii biegłego. Odmowa stawiennictwa na termin badania i niemożność wydania z tego powodu opinii wyklucza uznanie roszczenia za udowodnione. Strona powodowa przekonująco nie wykazała dlaczego wielokrotnie nie stawiała się na termin badania. Jej tłumaczenia miały charakter nieistotny i nie zasługiwały na uwzględnienie.

Należy podkreślić, iż niestawiennictwo na termin badania, pomimo obligatoryjności danej opinii uzasadnia pominięcie takiego dowodu (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 2010 r., III KRS 28/09, LEX nr 1498646; wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 18 czerwca 2014 r., I ACa 547/14, LEX nr 1554669).

O kosztach Sąd orzekł na podstawie art. 98 k.p.c. w zw. § 2 ust. 1 i § 6 pkt 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28.09.2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, zasądzając od powoda na rzecz pozwanej kwotę 2.417 zł tytułem zwrotu kosztów procesu. Na koszty pozwanej złożyły się koszty opłaty skarbowej od pełnomocnictwa w wysokości 17 zł oraz koszty zastępstwa procesowego w kwocie 2.400 zł.

Natomiast w pkt 3 Sąd orzekł o kosztach pełnomocnika z urzędu na podstawie § 2 ust. 3 i § 6 pkt 5 ww. rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28.09.2002 r., przyznając od Skarbu Państwa na rzecz adwokata R. S. kwotę 2.952 zł brutto tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu.

Nieuiszczonymi kosztami sądowymi ze względu na trudną sytuację majątkową powoda obciążono Skarb Państwa.

SSR Agnieszka Libiszewska